

Ustanovenia vyplývajúce zo zmlúv

A. Zmluva o prístupení Slovenskej republiky k Európskej únii (ďalej len (zmluva o prístupení) bola podpísaná 16. apríla 2003, nadobudne platnosť 1. mája 2004; ratifikovalo ju už všetkých 10 prístupujúcich štátov, avšak ešte nebola ratifikovaná všetkými súčasnými členskými štátmi EÚ¹:

Slovenská republika, obdobne ako ďalších 7 prístupujúcich štátov² do EÚ (okrem Cypru a Malty), v oblasti slobody pohybu osôb akceptovala návrh súčasných 15 členských štátov EÚ, že počas prechodného obdobia 7 rokov sa čl. 39 a prvý odsek článku 49 zmluvy o ES vo vzťahu k slobode pohybu pracovníkov a k slobode poskytovať služby, vrátane dočasného pohybu vysielaných pracovníkov, nebude uplatňovať. Teda pohyb za prácou, pokiaľ ide o osoby ako zamestnancov, je obmedzený na dobu 2+3+2 rokov. Táto prechodná úprava voľného pohybu pracovníkov medzi súčasnými a budúcimi členskými štátmi v zásade znamená, že občania z prístupujúcich štátov, teda aj občania SR, budú musieť získať povolenie na zamestnanie v tých štátoch EÚ, ktoré budú uplatňovať prechodné obdobie, ešte aj niekoľko rokov po vstupe. Toto opatrenie sa vzťahuje na každého, kto bude chce uzavrieť pracovnú zmluvu so zamestnávateľom v jednom zo súčasných členských štátov a tiež v prípade vysielaných zamestnancov z prístupujúcich 8 štátov na územie Rakúska a Nemecka vo vybraných odvetviach služieb.

Prístupová zmluva ukladá členským štátom rozšíriť právo na prístup na trh práce³ a nerušiť už udelené práva. Okrem toho sa bude uplatňovať aj „pravidlo preferencie“, čo znamená, že pri pracovných miestach ponúkaných pre cudzincov, musia občania prístupujúcich štátov dostať prednosť pred občanmi z nečlenských štátov EÚ. Ustanovenia z bilaterálnych dohôd o vzájomnom zamestnávaní zostávajú počas celého prechodného obdobia zachované.

Počas prvých dvoch rokov po prístupení súčasné členské štáty budú prijímať pracovníkov z prístupujúcich členských štátov podľa svojich vnútroštátnych pravidiel a nie podľa pravidiel spoločenstva o voľnom pohybe pracovníkov. Následne, pred uplynutím druhého roka, Európska komisia vypracuje správu o situácii, Rada preskúma pôsobenie prechodných ustanovení a členské štáty budú musieť Komisii oznámiť, či chcú pokračovať v uplatňovaní prechodných ustanovení. Na konci 5-ročného obdobia po prístupení súčasné členské štáty môžu v prípade závažného narušenia svojho trhu práce alebo jeho ohrozenia, oznámiť Komisii, že chcú pokračovať v uplatňovaní týchto opatrení do uplynutia 7 rokov; ak členský štát toto neoznámí, bude musieť uplatňovať voľný pohyb pracovníkov.

¹ Súčasnými členskými štátmi sú: Rakúsko, Belgicko, Dánsko, Nemecko, Grécko, Fínsko, Francúzsko, Írsko, Taliansko, Luxembursko, Holandsko, Portugalsko, Španielsko, Švédsko, Spojené kráľovstvo.

² Prístupujúcimi členskými štátmi do Európskej únie sú: Cyprus, Česká republika, Estónsko, Maďarsko, Litva, Lotyšsko, Malta, Poľsko, Slovinsko a Slovensko.

³ V Spoločnom vyhlásení k zmluve o prístupení (bod 18) „Európska únia zdôrazňuje vysokú mieru rozlišovania a pružnosti pri úprave voľného pohybu pracovníkov. Členské štáty sa budú usilovať uľahčiť prístup slovenských štátnych príslušníkov na trh práce podľa vnútroštátnych právnych predpisov s cieľom urýchliť aproximáciu s *acquis*. V dôsledku toho by sa po prístupení Slovenska mali podstatne zlepšiť možnosti slovenských štátnych príslušníkov zamestnať sa v Európskej únii. Členské štáty Európskej únie navyše čo najlepšie využijú navrhnutú úpravu, aby čo najskôr dosiahli plné uplatňovanie *acquis* v oblasti voľného pohybu pracovníkov.“

Nové členské štáty majú možnosť podľa zmluvy o pristúpení počas celého 7-ročného obdobia uplatňovať rovnocenné opatrenia vo vzťahu k súčasným členským štátom, resp. zaviesť ochranné opatrenia v podobe dočasného pozastavenia uplatňovania *acquis* vo vzťahu k niektorému z nových členských štátov, ak je takéto opatrenie voči tomuto novému členskému štátu uplatňované aj zo strany súčasného členského štátu. Uplatňovanie ochranných opatrení voči súčasným členským štátom je však podmienené tým, že tieto nemôžu byť zavádzané dodatočne (po vstupe do únie), ale môžu byť ponechané v platnosti ako forma protiopatrenia zo strany nových členských štátov iba tie opatrenia, ktoré platia ešte pred 1. 5. 2004.

Súčasný členské štáty, ktoré sprístupnia svoje trhy práce kedykoľvek od 1. 5. 2004 pre občanov z nových členských štátov, môžu do konca 7-ročného obdobia využiť tzv. „safeguard clause - ochrannú klauzulu“. To znamená, že môžu v prípade neočakávanej nerovnováhy na trhu práce v určitom regióne⁴ či povolání dočasne zaviesť ochranné opatrenia. Takáto možnosť ochrany existovala aj v minulosti, ale v praxi nebola nikdy použitá. I keď žiaden z pristupujúcich členských štátov nepožiadala o prechodné obdobie, súčasné členské štáty súhlasili, aby nové členské štáty mohli rovnako uplatniť voči novým členským štátom ochrannú klauzulu v prípade závažného narušenia svojho trhu práce a predvídania ohrozenia životnej úrovne alebo úrovne zamestnanosti v určitom regióne alebo povolání, avšak len v prípade, ak niektorý súčasný členský štát uplatňuje prechodné opatrenia na voľný pohyb pracovníkov voči danému novému členskému štátu.

V prípade vysielaných zamestnancov spoločnosťami usadenými na území SR, resp. na území 8 pristupujúcich štátov, na územie Rakúska a Nemecka vo vybraných odvetviach služieb sú tieto dva štáty oprávnené uplatniť počas 7-ročného prechodného obdobia obmedzenia na dočasný pohyb pracovníkov (SR má možnosť uplatniť rovnaké recipročné opatrenia):

v Rakúsku pre tieto odvetvia:

- služby krajinného záhradníctva,
- rezanie, tvarovanie, úprava kameňa,
- výroba kovových konštrukcií a ich častí,
- stavebníctvo vrátane príbuzných odborov,
- bezpečnostné služby,
- priemyselné čistenie,
- domáce ošetrovateľské služby,
- sociálna práca a činnosti sociálnej starostlivosti bez ubytovania, a v

v Nemecku pre tieto odvetvia:

- stavebníctvo vrátane príbuzných odborov,
- priemyselné čistenie,
- činnosť návrhárov interiérov.

Prechodné obdobie sa nebude uplatňovať v plnom rozsahu na dve skupiny pracujúcich občanov SR v zahraničí, a to:

⁴ V Spoločnom vyhlásení k zmluve o pristúpení Rakúsko a Nemecko si uplatnili, že „určité regióny“ môžu v niektorých prípadoch predstavovať celé štátne územie.

- na tých, ktorí v čase vstupu budú riadne (legálne) pracovať v súčasnom členskom štáte nepretržite 12 mesiacov a dlhšie. Takíto pracovníci budú môcť naďalej pracovať v tomto členskom štáte (prechodné obdobie sa na nich vzťahovať nebude), ale nie v inom členskom štáte.
- na tých, ktorí začnú pracovať v niektorom členskom štáte po vstupe a budú mať povolenie na zamestnanie na 12 mesiacov a dlhšie.

Obe skupiny takto pracujúcich občanov SR v zahraničí však nesmú dobrovoľne opustiť trh práce príslušného súčasného členského štátu.

Obmedzujúce ustanovenia môžu ovplyvniť iba prístup na trh práce. Ak je už raz pracovníkovi povolené pracovať alebo hľadať si zamestnanie v budúcom členskom štáte, nemôže dôjsť k žiadnej diskriminácii na základe štátnej príslušnosti medzi týmto pracovníkom a štátnymi príslušníkmi predmetného členského štátu.

Z prístupujúcich štátov sa prechodné opatrenia nevzťahujú na Cyprus⁵ a Maltu. Malta má však právo zaviesť ochranné opatrenia počas 7-ročného obdobia po pristúpení.

Zmluva o pristúpení však nezamedzuje aj prístupujúcim 8 členským štátom, vrátane SR, prístup do siete EURES, t. j. umožňuje uverejňovať ponuky o voľných pracovných miestach a o záujemcoch o sprostredkovanie zamestnania.

B. Zmluva o účasti prístupujúcich štátov k EÚ, vrátane SR, v Európskom hospodárskom priestore⁶ (nadobudne platnosť 1. 5. 2004) preberá ustanovenia týkajúce sa slobody pohybu osôb s tým, že Lichtenštajnsko si uplatnilo prvé prehodnotenie prechodného obdobia nie po 2 rokoch ale až po 5 rokoch.

C. Dohoda medzi Európskym spoločenstvom a Švajčiarskou konfederáciou o voľnom pohybe pracovníkov, ktorá je jednou zo 7 dohôd prijatých rozhodnutím Rady a Komisie z 4. 4. 2002 (č. 2002/309/ES, Euratom) a nadobudla platnosť 1. 6. 2002. Podľa tejto dohody si Švajčiarsko uplatnilo prechodné ustanovenia na voľný pohyb pracovníkov na obdobie 12 rokov (2+3+7), t.j. do roku 2014. Prvé dva roky (do 1. 6. 2004) si Švajčiarsko voči členským štátom EÚ uplatňuje národnú preferenciu, t. j. zamestnávateľ musí pri zamestnaní občana EÚ preukázať, že nemá možnosť na pracovné miesto prijať občana Švajčiarska. Ďalšie 3 roky platí tzv. kvótový systém, a to pre zamestnancov a OSZČ 15 000 povolení na pobyt, ktorý trvá dlhšie ako jeden rok a 115 500 povolení na pobyt 4-12 mesiacov s cieľom zamestnania. V ďalších 7 rokoch, ak v danom roku počet nových pobytových povolení s cieľom zamestnania prekročí ročný priemer v posledných 3 rokoch o viac ako 10 %, Švajčiarsko jednostranne môže obmedziť prístup na svoj trh práce pre občanov súčasných členských štátov EÚ na úroveň 105 % trojročného priemeru; ani v jednom roku však počet povolení nemôže byť obmedzený na menej ako 15 000, resp. 115 500 povolení. V súčasnosti prebiehajú rokovania o možnom zladení tejto dohody s zmluvou o pristúpení. Švajčiarsko i EÚ si formujú pozíciu vo vzťahu k 10 prístupujúcim štátom do EÚ, ide aj o zladenie prechodného obdobia, či Švajčiarsko v rovnakom období otvorí svoj trh práce aj pre prístupujúce štáty, ako má dohodnuté pre súčasné členské štáty EÚ.

⁵ Protokol č. 10 o Cypre však vymedzuje odklad uplatňovania *acquis* v tých častiach Cyperskej republiky, v ktorých vláda Cyperskej republiky nevykonáva účinnú správu.

⁶ Európsky hospodársky priestor zahŕňa všetkých 15 členských štátov Európskej únie a tri štáty Európskeho združenia voľného obchodu – Nórske kráľovstvo, Lichtenštajnské kniežatstvo a Islandskú republiku.